

DİL ARAŞTIRMALARI

Journal of Language Studies

Yıl: 15, Dönem: 2021/Güz, Sayı: 29

ISSN 1307-7821 | e-ISSN 2757-8003

YAYIN DEĞERLENDİRME
Review

Yazınsal Göstergebilim Bir Kuram Bir Uygulama Anlam Üretim Süreçleri

Kalelioğlu, Murat (2020). *Yazınsal Göstergebilim: Bir Kuram Bir Uygulama, Anlam Üretim Süreçleri*. Ankara: Seçkin. 216 s. ISBN: 978-975-02-6378-1.

Ezgi İnal

Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi
Eğitim Fakültesi / Türkçe Öğretimi Uygulama ve
Araştırma Merkezi, İstanbul / Türkiye
e-posta ezgiinal1@aydin.edu.tr
orcid 0000-0002-1573-9401

Ceren Selvi

Arş. Gör. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Ankara / Türkiye
e-posta ceren.ybu@gmail.com
orcid 0000-0002-7606-4292

Atrf

Citation

İnal, Ezgi; Selvi, Ceren (2021). Yazınsal
Göstergebilim Bir Kuram Bir Uygulama Anlam
Üretim Süreçleri.
Dil Araştırmaları, 29: 241-244

Başvuru

Submitted
11.05.2021

Revizyon

Revised
23.05.2021

Kabul

Accepted
26.05.2021

Çevrimiçi Yayın

Published Online
30.11.2021

Seçkin Yayıncılık tarafından 2020 yılında ilk baskısı yapılan *Yazınsal Göstergebilim, Bir Kuram Bir Uygulama, Anlam Üretim Süreçleri* adlı eser, Dr. Murat Kalelioğlu tarafından kaleme alınmıştır. Eser; Teşekkür (7-8), Önsöz (9-15), Çizelgeler Listesi (19), Şemalar Listesi (21), Kısaltmalar (23), Giriş (s. 25-30), 1. Bölüm Göstergebilim Kuramı (31-54), 2. Bölüm Gösterge'den Göstergebilim'e Anlamlama

Yolculuğu (55-79), 3. Bölüm Sabahattin Ali'nin Ayran Anlatısının Üç Boyutlu Yapısı ve Anlamlandırma Süreci (81-193), Sonuç (195-197), Ek (199-207), Kaynakça (209-212) ve Kavramlar Dizini (213-215) olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

Dr. Murat Kalelioğlu'nun eseri, Teşekkür bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde kısaca kitabın içeriğinden bahsedilmiş ve çalışmada katkısı bulunan alan hocalarına teşekkür edilmiştir. Daha sonra Önsöz bölümü karşımıza çıkmaktadır. Önsöz, Prof. Dr. Doğan Günay tarafından kaleme alınmıştır. Günay, burada göstergebilimin önemi ve göstergebilimin ne olduğu noktasında açıklamalar vermiştir. Eserde yöntem olarak kullanılan Paris Göstergebilim Okulu'nun kurucusu Algirdas-Julien Greimas'ın göstergebilim kuramının önemli noktaları anlatılmıştır. Önsöz kısmı, göstergebilimin ne olduğunu anlama açısından oldukça kısa ve öz bir bölüm olmuştur.

Daha sonra İçindekiler, Çizelgeler Listesi, Şemalar Listesi, Kısaltmalar ve Giriş bölümleri karşımıza çıkmaktadır. Dr. Murat Kalelioğlu, giriş bölümüne Türkiye'de göstergebilime hizmet etmiş önemli hocalardan bahsederek başlar: Süheyla Bayrav, Berke Vardar ve Tahsin Yücel... Tüm bu isimler, göstergebilim alanına ilgi duyan herkes için ilk sözü edilen, çalışmaları ilk okunan önemli isimlerdir. Kalelioğlu, Türkiye'de yapılan göstergebilim çalışmalarının durduğu noktayı da bu bölümde değerlendirmiştir. Bu bölümde dikkati çeken en önemli husus, göstergebilimin her alana uygulanabilir olduğunun vurgulanmasıdır. Herhangi bir konuda bir araştırma yapmak isteyen birisi, çalıştığı alana uygun bir göstergebilim kuramı seçerek ortaya birbirinden farklı anlamlandırmalar çıkarabilir. Bunun gerçekleşmesi için de Kalelioğlu, hem çalışılan alana hem de göstergebilim kuramlarına hâkim olmanın öneminin altını çizmiştir. Göstergebilimi, doğru temeller üzerinde anlamlandırabilmek için yoğun bir okuma süreci yapılması gerektiği de ifade edilmiştir: "Göstergebilimin terimcesine iyi derecede hâkim olabilmek için hem felsefe alanından okumalar yapmak çok önemlidir hem de çoklu okuma yapmak oldukça gereklidir."

Eserin birinci bölümü, "Göstergebilim Kuramı" adını taşımaktadır. Bölüm, kendi içerisinde üç ana başlığa ayrılmıştır: 1. Göstergebilim nedir? 2. Göstergebilimin Uygulama Alanları 3. Bir Kavram Olarak Gösterge. Bu kısımda genel olarak eserde kullanılan yöntemden ve Saussure temelli göstergebilim kuramının genel hatlarından söz edilmektedir. Göstergenin değerinin karşıtlıklar içinde ortaya çıkması, öğrenciler ve göstergebilim araştırmacıları arasında ilgi çeken noktalardan birisidir. Bu karşıtlıklar da Saussure temelli göstergebilimin temel noktalarını oluşturmaktadır. Göstergebilimin temel düşünce noktasını «gösterge» terimi oluşturur ve Saussure de dildeki her şeyin bir gösterge olduğunu belirtir. Çevremizde sadece dilsel göstergeler bulunmaz. Kalelioğlu da günlük hayatta anlam yüklenen her şeyin aslında birey için birer gösterge olduğunu söyler. Bu bölümde göstergebilimin bilimsel anlatımı yanında göstergelerin ve göstergebilimin bireyin hayatını ne denli kuşattığının vurgulanması dikkat çekici ve önemlidir.

Eserin ikinci bölümü, "Gösterge'den Göstergebilim'e Anlamlandırma Yolculuğu" adını taşımaktadır. Bölüm kendi içerisinde üç ana başlığa ayrılmıştır: 1. Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure'ün Anlamlandırma Kuramları 2. Göstergebilimin Oluşmasına Katkı Sağlayan Dilbilimciler 3. Yazınsal Göstergebilim Tasarısı. Bölümün girişinde genel olarak gösterge kavramının içeriğinden bahsedilmiştir. Bu bölüm, metin

incelemesine geçmeden önce kullanılan yöntemi okuyucunun zihninde sağlam bir şekilde anlamlandırabilmesi için bir geçiş bölümü ve Greimas göstergebiliminin temel noktalarının oldukça anlaşılır bir şekilde özetlendiği kısım olarak değerlendirmek mümkündür. Özellikle, Saussure temelli göstergebilim kuramının altyapısını oluşturan karşıtlıklar, örnekler ile açıklanmıştır. Burada dilbilim ve göstergebilimin farkları kısa ve öz bir şekilde anlatılmıştır. Daha sonra göstergebilimin oluşmasına katkı sağlayan Vladimir Propp, Claude Levi-Strauss, Rudolf Carnap, Nikolai Trubetzkoy, Andre Martinet ve Roman Jakobson gibi isimlerden kısaca bahsedilmiştir. Bu bölümün sonunda incelemeye geçmeden hemen önce, Greimas göstergebilimi aktarılmıştır. Greimas göstergebiliminin Saussure temelli olduğunu burada yer alan bilgilerden anlaşılmaktadır. Özellikle göstergebilimin bir bilim dalı olarak değil de uygulanabilir bir inceleme alanı olduğunu savunmasının önemli olduğu görülmektedir.

Eserin üçüncü bölümünde Sabahattin Ali'nin Ayran anlatısı üzerine bir anlatı çözümlemesi yapılmıştır. Bu kapsamda türü ne olursa olsun anlatıların Greimas'ın öne sürdüğü üretim sürecinden geçerek belirli bir mesajı içeren anlamlı birer bütün hâline gelmelerinden hareketle, bu bütünün asıl sorumlusu olan yazar ve kullandığı dilin niteliğinin ön plana çıktığı ifade edilmektedir.

Anlamlı olan her metne rahatlıkla uygulanabilen Greimas'ın göstergebilim kuramına detaylı olarak bu bölümde detaylı olarak yer verildiği, bunun yanında Paris Göstergebilim Okulu temsilcilerinden Denis Bertrand'ın bu kuramdan esinlenerek ortaya koyduğu üç katmanlı yapıda söylemsel yapı çerçevesinde kullanılan ifadeler, cümleler; anlatsal yapı çerçevesinde kurgu ve derin yapı çerçevesinde ise anlam ilişkilerinin birbirini izlediği görülmektedir. Bu da Greimas kuramının teknik olarak tam tersini ifade etmektedir. Bu bölümde yer alan anlatı analizinde alt başlıklar şöyle detaylandırılabilir:

- *Söylemsel sözdizim* (s. 88-91), Yazar ve okur arasındaki dil aracılığıyla gerçekleşen yazınsal bir iletişim olarak belirtilmektedir. Burada Greimas'ın üretim çerçevesi ele alındığında Ayran anlatısının üreticisi olarak Sabahattin Ali, yönetilen süreçte bir özne olarak görülmektedir. Bir başka ifade ile bildirişim aktörleri söylemsel sözdizim etrafında sıkı bir bağ ile yer almaktadır.

- Anlatsal sözdizim (s. 114-133), somuttan soyuta doğru gerçekleşen olaylar zincirindeki eyleyen şeması ve eyleyenin/eyleyenlerin anlatı içindeki işlevini ve bu bağlamda eyleyenlerin kim oldukları değil ne yaptıklarını içerir. Aynı başlıkta iki önemli kavram olarak anlatıda durağan bir işlevde olan “betisel söylem” ve anlatının devingenliğini temsil eden “anlatsal söylem” kavramlarına yer verilmiştir.

- *İzleksel sözdizim* (s. 178-193) ise metnin soyut, yani derin yapısıyla ilgilidir. Bu kapsamda anlamlılığı oluşturan karşıtlıklara yer verilmiştir. Anlamlama sürecinde bu aşama belirli zorlukları da beraberinde getirmektedir. Bu kısım, izleğe yönelik karşıtlıkları anlamlayabilme ve anlatının derin yapısına açıklık kazandırabilmek açısından oldukça değerlidir. Anlatının baştan sona bütün çözümleme süreci âdeta izleksel sözdizime yönelik argüman oluşturur. Bir başka ifade ile bu aşamada anlatı başlayan ve biten unsurlarıyla bir bütün hâlinde ele alınır. Önceki aşamaların tutarlılığının tespiti de bu aşamada ortaya çıkar.

Eserin son bölümünde kuramsal yaklaşımların yanı sıra Ayran anlatısının tam metninin ve anlatı çözümlemesinin olduğu görülür. Bu kapsamda eser, kuram ve uygulamayı bir arada barındıran sayılı göstergebilim çalışmalarından biri olup göstergebilim araştırmaları için hemen her araştırmacının başvuracağı temel bir kaynak olma özelliği göstermektedir.

Dr. Murat Kalelioğlu hocamıza bu kıymetli eseri alanımıza kazandırdığı için çok teşekkür eder, yeni çalışmalarında başarılar dileriz.